

Voluntat - Jeroen Olyslaegers

Wilfried Wils, el narrador de *Voluntat*, és un ancià que recorda la seva joventut a l'Anvers de principis de la dècada dels quaranta, després de la invasió del Tercer Reich, quan es va allistar a la policia local per estalviar-se ser enviat a fer treballs forçats a Alemanya. Des d'aquest gest inicial, el protagonista es mostra disposat a adaptar-se a qualsevol situació per tal de sobreviure.

En una ciutat ocupada per la Gestapo, les Waffen SS i les SS flamenques, el pare del narrador s'ha fet membre del partit sense gaire convicció, més aviat per esperit de supervivència. Wils, a través del seu professor de francès, contacta amb un advocat belga d'idees nazis i estableix relació amb un oficial alemany que és l'amant de la seva tia. Durant les patrulles de la policia belga no és estrany topar amb soldats de les SS borratxos, prepotents, armats, que li fan qüestionar les fronteres entre complir el seu deure o optar per la complicitat amb els ocupants. "Hem contribuït a fer això possible, o som testimonis que mai no testificaran sobre el que es veuen obligats a veure durant aquestes hores?"

La policia local té els seus propis comandaments, però a mesura que la guerra avança els ocupants els van envaint les competències. Al principi, els patrullers belgues es veuen obligats a fer els ulls grossos davant els abusos nazis, després han de donar suport logístic als invasors mentre desallotgen un barri jueu, i finalment són els mateixos policies belgues els que s'encarreguen d'expulsar els jueus de les seves llars. Quan un policia s'absté de participar en una d'aquestes operacions, els seus propis companys l'acusen de traïdor, ja que els traïdors sempre són els altres (per designar els belgues que els ajuden, els alemanys utilitzen l'elegant terme *Vertrauensmänner*, "homes de confiança"). El narrador no deixa de generar arguments per justificar la permissivitat, la delació, la col·laboració: "La majoria de gent amaga el cap sota l'ala. Al capdavant, no sempre saps què pensa l'altra persona."

Un contratemps transitori

Per Wils i el seu entorn, l'ocupació alemanya és viscuda a la manera d'un desastre natural, un contratemps transitori davant el qual la prioritat no és resistir, sinó aguantar, que és diferent. Un dels policies que es nega a col·laborar amb els invasors és enviat a un camp: quan en torni, ja no serà el mateix home. El que per uns és mesquinesa, pels altres és realisme; el que per uns és dignitat, pels altres és bogeria. "N'hi havia que es quedaven a l'espera, que sospesaven, ponderaven, sense adoptar mai ni una postura ni l'altra. En aquella època els anomenaven *attentistes*. De sobte, els jueus són obligats a dur estrelles grogues i "la presumpta gent raonable no diu ni piu".

Fins aquí, *Voluntat* es pot entendre com la introspecció en la ment d'una persona que, per sortir-se'n, participa de manera activa en un règim manifestament injust. Jeroen Olyslaegers, però, hi afegeix diverses capes de complexitat moral, ja que Wils s'enamora de la germana d'un altre policia, i ajuda la seva família política a amagar un jueu mentre, en altres moments del dia, s'endinsa en la xarxa col·laboracionista. "Qui ho troba deshonrós perd. Qui s'arronsa d'espatlles aprèn." El narrador justifica les seves mesquineses amb l'excusa de l'oblit i d'una doble personalitat.

Quan l'Ajuntament veu a venir un canvi en el desenllaç de la guerra, comença a preparar-se per al que vindrà després: "Amb cada canvi de règim prospera una altra mena de gentussa". O potser no, ja que quan arriben els soldats aliats, la tia que tenia un amant alemany es presenta a casa de Wils amb la seva nova parella, que ara és un indi de l'exèrcit americà.

"La por t'ensenyà què significa viure amb intensitat, com valorar la mentida, com participar en el joc", però la conducta marcada per la por pot tenir conseqüències doloroses, i no només per als qui l'han patida. De fet, la narració té com a motor el suïcidi d'una néta, aclaparada pel pes que Wills li ha transmès, que a la novel·la té la funció de suggerir la negativa de les noves generacions a assumir les desercions dels pares i dels avis. Aquesta mort afegeix pes al que suporta el mateix Wils i l'obliga a escriure el llibre, plantejat com una manera de justificar l'injustificable. Se li han mort els companys, la néta, l'esposa, i ell mateix té problemes per assumir-se a si mateix.

El rabí de Viena

Voluntat m'ha portat a la memòria l'spin-off del documental *Shoah* que el 2012 va estrenar Claude Lanzmann, i que va titular *L'últim dels injustos*. En aquest film, Lanzmann recupera unes hores gravades el 1975 amb l'antic rabí de Viena Benjamin Murmelstein. Murmelstein va ajudar Adolf Eichmann a organitzar l'emigració de jueus austríacs i va presidir el Consell Jueu del gueto txec de Theresienstadt, des d'on va treballar colze a colze amb els nazis per mirar de salvar el màxim nombre de jueus. A la pel·lícula, Murmelstein defensa amb loquacitat la seva actuació, però molts jueus no li han perdonat la relació –la col·laboració– amb l'enemic.

Justament les dificultats d'obtenir el perdó –dels altres i d'un mateix, o sigui, les dificultats de sobreviure amb dignitat– són el que tenen en comú el film de Lanzmann i la novel·la de Olyslaegers (*Soldados de Salamina*, de Javier Cercas, per contra, es pot entendre com un intent de presentar la reconciliació postbèlica com una tasca senzilla). *Voluntat* ens pot ajudar a adonar-se, posem per cas, que les invasions només tenen èxit si disposen de l'assistència d'una part dels envaïts. També pot resultar útil per entendre com és que el franquisme va durar tants anys, si bé difícilment ens ajudarà a perdonar els botxins, els col·laboradors i els còmplices silenciosos. El llibre,

en definitiva, serveix per il·lustrar-nos sobre els inconvenients de comportar-se com un heroi quan un país abaixa el cap. En aquest sentit, *Voluntat* hauria quedat més rodó si l'autor no hagués obert subtrames poc desenvolupades com ara l'escriptura de poesia per part del narrador, les vel·leïtats homosexuals del company, o el besnet a qui s'adreça la llarga carta que és el llibre, i de qui al final es posa en dubte l'existència.

Jeroen Olyslaegers, nascut a Mortsel, Bèlgica, el 1967, és autor de mitja dotzena de novel·les i d'una quinzena d'obres de teatre. Amb *Voluntat*, el seu primer llibre traduït al català, ha aconseguit un cert èxit arreu d'Europa. A Catalunya, *Voluntat* és l'última mostra del que podríem anomenar "efecte Maria Rossich", de qui l'any passat vam comentar en aquestes pàgines dues traduccions del neerlandès al català: *El desgel*, de Lize Spit, i *La república*, de Joos de Vries. Algun dia caldrà esbrinar fins a quin punt els traductors són rellevants a l'hora de fer presents les obres d'una llengua en la cultura d'arribada. Sigui com sigui, en aquestes obres escrites en neerlandès hi plana una certa incomoditat, de vegades un cert penediment, una incapacitat per tirar endavant a causa d'un passat que s'arrossega com un llast i que pot ser de caire personal o polític - una distinció no sempre fàcil: "No et pots refiar d'algú incapaç de veure's a si mateix ni de veure el que té a dins." En qualsevol cas, fa l'efecte que els neerlandesos són especialment sensibles a les ferides no cicatritzades, o com a mínim ho són més que els catalans, o si més no que els catalans que miren d'oblidar aquella màquina d'eliminar voluntats anomenada franquisme.